

Надія ІОНАНЕ,

orcid.org/0009-0002-5884-0291

старший викладач кафедри англійської мови

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

(Івано-Франківськ, Україна) *nadya.ionane@gmail.com*

СЕМАНТИКА РЕЧЕНЬ З ДІЄСЛІВНО-СУБСТАНТИВНИМИ СПОЛУЧЕННЯМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІДЧАЮ (В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АНГЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ)

Проаналізована ядерно-периферійна структура семантичного поля «відчай» у реченнях з дієслівно-субстантивними словосполученнями в українській та англійській мовах на прикладі художньої літератури. Афективний стан відчаю характеризується унікальними психоемоційними рисами, які поліаспектно відтворюються в мовних конструктах, і має варіантні риси оприявлення в англійській та українській мові. Спираючись на специфіку його концептуалізації в парадигмі вербальних компонентів, властивих різним мовним системам, а також додаткові способи вербалізації «відчаю», класифікуються його ядерні репрезентанти на різноструктурних мовних одиницях, а також семантика культурного осмислення цієї емоції. На основі контекстуального аналізу типологізовані відмінності в семантиці речень з дієслівно-субстантивними словосполученнями в українській та англійських мовах; семантичні відмінності в репрезентації відчаю як культурно-зумовленого способу виявлення емоції; взаєв'язок з емоційним, тілесним, соціокультурним кодами.

Визначені спільні та відмінні риси, особливості концептуалізації «відчаю як локусу» в національно-специфічному уявленні носіїв обох мов, а також найбільш репрезентативні ідіоми, що позначають як афективний стан на рівні внутрішнього мовлення суб'єкту мовлення, так і зовнішні прояви психофізіологічної афективності. Виявлені як емоційний, так і інтелектуально-евіденційний компоненти відчаю на прикладі ДСС, а також їх роль у формуванні каузативних ситуацій. Охарактеризовані основні афективні маркери; динаміка та особливості реалізації стану «відчая» в англійській та україномовній культурній картині світу. Визначені психоемотивні та інтелектуальні компоненти осмислення та вербалізації «відчая» на прикладі конкретних морфологічних та синтаксичних одиниць. Дослідження ґрунтується на семантико-функціональному підході в компаративному розтині.

Ключові слова: дієслівно-субстантивні сполучення, вербалізація афективного стану відчаю, афект.

Nadiya IONANE,

orcid.org/0009-0002-5884-0291

Senior Lecturer at the English Language Department

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) *nadya.ionane@gmail.com*

SEMANTICS OF SENTENCES WITH NOUN-VERB COLLOCATIONS EXPRESSING DESPAIR (IN UKRAINIAN AND ENGLISH LITERARY TEXTS)

The article analyses the core-peripheral structure of the semantic field «despair» in sentences with verb-noun collocations in Ukrainian and English on the example of fiction. The affective state of despair is characterised by unique psycho-emotional features that are multidimensionally reproduced in linguistic constructions and has variant features of expression in English and Ukrainian. Based on the specifics of its conceptualisation in the paradigm of verbal components inherent in different language systems, as well as additional ways of verbalising «despair», the article classifies its core representatives in differently structured linguistic units, as well as the semantics of cultural understanding of this emotion. Through contextual analysis, the article typologizes the differences in the semantics of sentences with verb-noun collocations in Ukrainian and English, highlighting the semantic differences in the representation of despair as a culturally determined way of expressing emotions. It identifies the relationship between emotional, bodily, and socio-cultural codes.

The research identifies common and distinctive features, peculiarities of the conceptualisation of «despair as a locus» in the national-specific representation of speakers of both languages, as well as the most representative idioms denoting both the affective state at the level of internal speech of the speaker and external manifestations of psychophysiological affectivity. It examines the emotional and intellectual components of despair; using verb-noun collocations as an example, and their role in forming causative situations. The article characterizes the main affective markers, dynamics, and peculiarities of the state of «despair» in the English and Ukrainian cultural worldviews. It determines the psycho-

emotional and intellectual aspects of comprehending and verbalizing «despair» using specific morphological and syntactic units. The study employs a semantic-functional approach in the comparative analysis.

Key words: *verb-noun collocations, verbalisation of the affective state of despair, affect.*

Постановка проблеми. Особливість прояву відчаю як афекту, його впливу на модальність суб'єкта мовлення (наприклад, через репрезентацію у каузативних ситуаціях), етапів, міри та ступеню його протікання, а також особливості метафоричної концептуалізації цього стану на прикладі сталих виразів та фразеологічних одиниць можливі завдяки функціонально-граматичному, семантичному та лінгвокультурологічному аналізу дієслівно-субстантивних словосполучень, що визначаються нами як ядерні для вербалізації емотивних категорій.

Аналіз досліджень. Вивчення дієслівно-субстантивних словосполучень в сучасній лінгвістиці набуває актуальності та значущості, що підтверджується дослідженнями останніх років в компаративно-перекладацькому аспекті (С. М. Сухорольська, О. І. Федоренко), семантично-функціональному (М. В. Томенчук), лінгвопрагматичному (як один із репрезентативних способів вербалізації емотивної сфери – Н. О. Мельничук). Семантична структура дієслівно-субстантивних сполучень являється центральним способом репрезентації значень (Томенчук, с. 78), і стає ядром семантико-функціональних особливостей всього речення, що зумовлює продуктивність аналізу зазначених одиниць для характеристики семантичних полів певних категорій.

Мета статті – дослідити речення з дієслівно-субстантивними сполученнями на позначення стану відчаю в українській та англійській мовах.

Виклад основного матеріалу. Афективний стан, з точки зору визначних психолінгвістів, являється кульмінаційним, «вибуховим» для суб'єкта мовлення, що позначається на особливостях його усвідомлення реальності та інтелектуальних і фізіологічних проявів. Афективні стани являються наслідком негативних подій або рецепції їх як негативних з боку суб'єкта мовлення, що водночас вказує як на інтелектуальний, так і на емоційний компонент в структурі самого афективного стану та особливостей його вербалізації. Так, відчай визначається як «психічний стан розпачу, безперспективності (дійсних чи уявних), зневіри людини у своїх можливостях, втрата позитивних надій щодо сучасного і майбутнього; він може виникати на ґрунті невиліковних хвороб, глибоких розладів нервової системи і психіки, а також збігу надто несприятливих для людини зовнішніх обставин (Демиденко, с. 40).

Виходячи зі структурного аналізу відчаю як афективного стану, необхідно зазначити його основні особливості: він є крайнім або межовим станом людської психіки, зумовлений усвідомленням або переживанням надмірних життєвих обставин, характеризується рецепією реальності з точки зору мовця як безвихідної, безперспективної, що визначає його емоційно-фізіологічну реакцію та подальші дії унаслідок перебування в цьому стані. Всі визначені нами особливості послідовно вербалізуються в реченнях з дієслівно-субстантивними словосполученнями, а також на прикладі фразеологічного корпусу української та англійської мови.

Семантичне поле вербалізації відчаю можна охарактеризувати як «ядро-периферійне», ядро якого будуть складати відповідні номінації відчаю як частини ДСС (*відчай, безвихідь, безнадія; despair, hopelessness*), а також найбільш репрезентативні, виходячи з контекстуально-статистичного аналізу емпіричного матеріалу, дієслова (*впадати, відчутти, доводити до, удаватися у, sank/plunged into/felt/drive to into мовцо*). Периферійним полем репрезентації даного афективного стану будуть полісемантичні дієслова, які структурують ДДС на позначення інших афективних станів; а також сталі вирази на основі ДДС, які репрезентують зовнішні прояви відчаю, за винятком прямої номінації. Також важливим аспектом семантичної структури являється метафоризація або концептуалізація даного афективного стану в українській та англійській картинах світу, що пов'язано з емоційно-просторовим, тілесним та іншими культурними кодами обох лінгвістичних систем.

Центральним (ядерним) способом вираження афекту відчаю в українській мові являються дієслівно-субстантивні сполучення з локативною семантикою *впасти у відчай*, а також з синонімічним субстантивним компонентом *впасти у розпач, у безвихідь*. М. О. Вакуленко, характеризуючи особливості вживання прийменників *в/у* в аналогічних словосполученнях, характеризує їх як ті, що виражають значення «мети та напрямку руху» (Вакуленко, с. 198–200), з додатковою семантикою процесуальності. Особливістю наведеного сталого виразу являється репрезентація «просторового коду» (Шарманова, с. 195), заснованого на метафоричному осмисленні в українській мовній картині світу «низу» як певної координати, що

позначає негативний напрямок певної дії, «опускання», «зниження». Людина у стані відчаю наче «сходить униз», в певне емоційне провалля, «впадає» в сукупність негативних афективних станів, які супроводжують відчай в екстралінгвістичній площині, як буде проаналізовано нами далі. *Щоб не впасти у відчай і скруту...* (В. Іващенко) *Тільки не впадати у відчай, повторював собі Григорій, не впадати у відчай!* (Грешнов М.) *Ні, він не впадав у відчай* (І. Багрянний).

Один з частково еквівалентних синонімів ядерної лексеми відчай – *безвихідь* на рівні морфологічної структури також репрезентує просторовий орієнтир цього афективного стану, позначаючи, що людина «опиняється» у становищі, з якого нема виходу. Ці значення мають лексикографічну кодифікацію: *«у безпорадному (у безвихідному) становищі (стані) хто; у безвиході хто; попав (потрапив) у тісний кут (у тісну діру) хто; опинився на слизькому хто»* (Вирган, Пилинська). Найбільш репрезентативними в вираженні стану афекту являються дієслова *впасти, потрапити, загнати, зайти*. Всі вони репрезентують семантику раптовості, швидкого перебігу подій, які призводять до афективного стану відчаю, який людина не «відчуває», а в якому радше «перебуває».

Значуща концептуалізація просторового коду підтверджується також послідовною вербалізацією орієнтира «низу» в синонімічних дієслівно-субстантивних словосполученнях з додатковим значенням каузальності: *доводити/довести до відчаю/до розпачу/до розпуки*. В цих словосполученнях додатково зазначається важливість зовнішнього впливу на пацієнта («суб'єкта афективного стану»), та процес його поступового введення в названий стан. *Кому забаглося довести до відчаю стареньку?* (П. Шевчук) *Його мають там за п'яничку та марнотратника, який міг найкращу в світі жінку довести до відчаю, до втечі з дому* (Д. Бездик). Афективний стан відчаю концептуалізується як певний простір та стан у їх синкретизмі, в яких знаходиться людина, що являється особливістю вербальної репрезентації більшості станів в українській мовній картині світу.

Також широко використовуються дієслівно-субстантивні словосполучення на позначення особливостей виникнення та процесу перебування суб'єкта у стані відчаю. Перші характеризують аспект виникнення відчаю, який супроводжується значенням привативності, коли даний афективний стан повністю охоплює, оволодіває людиною: *Злість і відчай охопили жителів Гамельна* (Л. Олексієнко), *Мною оволодів відчай* (В. Бойко).

Як вже було зазначено, відчай репрезентується як межовий стан людської психіки, супроводжуючись крайнім напруженням та абсолютним охопленням всіх її душевних сил. На рівні контекстуального аналізу семантика цих дієслівно-субстантивних словосполучень розширюється для підкреслення найвищого прояву негативних емоцій людини: *Кравса охопив відчай. Це була найтяжча година в його житті*. (В. Шкляр).

Другі характеризуються вказанням на певні етапи виникнення та динамічного розвитку цього афекту в свідомості людини: *Це чекання також породжувало у душі відчай* (Грешнов М.), *В лютому безсиллі він стискував кулаки, відчай у душі наростав щохвилини більший* (П. Загребельний). Цей афективний стан усвідомлюється як динамічний, який має свій початок та міру і ступінь свого проявлення, що підтверджується семантичними особливостями дієслів в структурі словосполучень: *наростав, підступав, заступав підсилювали*. Зазначимо, що в українській мові нема сталих дієслівно-субстантивних словосполучень, які характеризують зменшення прояву цього афективного стану або позначають його завершення – що вказує на усвідомлення цього стану як кульмінаційного, який раптово щезає внаслідок екстралінгвістичних обставин. Винятком являється дієслівно-субстантивне словосполучення «відчай відступає», що не має послідовної репрезентації в українській художній літературі, і, скоріш за все, являється структурним новотвором, що ґрунтується на використанні антонімічного дієслова відступати до сталого виразу «відчай підступав».

Безумовно, для позначення емоційної складової цього афекту центральним семантичним репрезентантом відчаю будуть словосполучення «відчув відчай»: Віра не знаходила собі місця, сама колишучи голодного *Олексійка й спиною відчуваючи відчай іншої матері* (І. Мельниченко), *Я поспішив до столу екзаменаторів, відчуваючи спиною відчай Сашкового погляду*. (С. Савченко). Тим не менш, просторова концептуалізація цього афективного стану вербалізується значно частіше і послідовно: *«...хтось покалічений і без свідомості, а хтось просто сидів навпочіпки й дивився в нікуди, але у кожного з них однаково в очах панував відчай»* (Р. Федшак). Зауважимо, що для уточнення та поглиблення обставин реалізації цього стану використовуються такі адвербативи як *навколо, серед людей, де* тощо. Також важливими являються локативні позначення реалізації цього стану *в очах, на обличчі*; а також особливостями рецепції чужого відчаю *спиною*. Резюмуючи

особливості просторової реалізації цього афекту, можна констатувати, що в українській мовній картині світу він концептуалізується як сталий, але кульмінаційно-афективний прояв негативної емоції, який відчувається як емоційно-фізичний стан.

Також значущим елементом в семантичній структурі дієслівно-субстантивних словосполучень на позначення відчаю являється визначення його як агенса в контактній каузативній ситуації. Центральним мовним репрезентантом цієї ситуації являється стале словосполучення *відчай бере*. *Іноді Гайдамаку просто відчай бере: чи вдасться пробити стіну чиновницького формалізму й крутійства?* (О. Гончар). *Зате відчай бере, коли переконалися, що галичанин швидше дасть собі вирвати язика, чим відмовиться від насолоди мазохізму* (Р. Мацюк). Проте наведені сталі словосполучення вказують на аспект евіденційності, синкретизм не тільки психологічної рефлексії, але й інтелектуальної, оскільки відчай являється реакцією на усвідомлення певних життєвих обставин як надмірно важких чи непереборних в уявленні людини: *Знаєш: мене іноді бере відчай. Поглянеш довкола – суцільне благополуччя, а в тебе самого щось не клеїться* (П. Загребельний). При наявності семантики каузальності або структурної репрезентації каузативної ситуації через використання відповідних дієслів в наведених словосполученнях, стан відчаю визначається або як постфактуальна рефлексія певних подій; або як стимул до інтелектуальної чи емоційної трансформації: *Тільки ж у багатьох відчай викликав зворотну реакцію – посилив спротив* (І. Багряний).

Периферією дієслівно-субстантивної репрезентації відчаю в українській мові являються словосполучення на позначення фізіологічних зовнішніх проявів цього афекту: *«вішати / повісити голову/ніс, битися головою об стіни, вити вовком (звіром), рвати (дерти, скубити і т. ін.) на собі (на голові) волосся (чуба)»* (Демиденко, с. 42), кожне з яких характеризує певну ступінь та прояв відчаю. Так, семантика фразеологізму повісити ніс вказує на евіденційне інтелектуальне усвідомлення людиною безвиході свого положення: *Зачав страмить [голова] людей, що повісили вуха, опустили руки, не хочуть робить, думать* (К. Гордієнко). Ідіоми битися головою о стіну та рвати на собі волосся означає крайню ступінь емоційного напруження, спричиненого відчаєм, що змушує людину вдаватися до автодеструкції: *Вони про це не говорять батькам, вони ховаються від батьків.., а потім батьки б'ються головами об стіни* (М. Стельмах). Особливе місце посідає ідіома

вити вовком, що репрезентує порівняння людини у стані відчаю зі звіром: *Звіром вити, горілку пити – і не чаркою, поставцем...* (В. Стус). Необхідно зауважити, що всі зазначені дієслівно-субстантивні словосполучення вказують саме на самодеструктивний характер переживання людиною стану афекту, намагання позбавитись його разом зі своїм тілом, еством, що вказує на концептуалізацію тіла людини як «місця» або «локації», де знаходиться відчай. Це також репрезентується в сталих словосполученнях на позначення відчаю як рідини/феномену, що здатне «сповнювати душу» (зауважимо, що дієслова з такою та аналогічною семантикою часто зустрічаються для характеристики різних афектів): *Відчай простотаким сповниє йому душу; можливо, навіть не відчай, а відчуття власної й державної неспроможності* (Р. Медвідь); *Відчай сповнював груди* (М. Анісімов).

Таким чином, ядерним репрезентантом семантики відчаю в українських реченнях з дієслівно-субстантивними словосполученнями являється саме дієслово, яке характеризує джерело, міру і ступінь, динаміку та етапи перебування людини в стані відчаю, а також специфіку функціонування самого стану. Резюмуючи вищезазначене, можна виділити наступні семантичні групи зазначених речень:

Привативні значення з дієсловами «охопив», «заступив», «оволодів», «панував», «поглинув», «відчай бере» що визначають стан відчаю як афект, що цілком оволодіває психоемоційним станом людини.

Локативне значення, де відчай виступає в якості певного місця, до якого можна «довести», куди можна «потрапити». «впасти». Центральним дієслівно-субстантивним сполученням на позначення стану відчаю являється «впасти у відчай». Крім того, ряд сталих виразів характеризує локус через номінацію певних місць «глухий кут», «безвихідь».

Значення «рідини», нематеріальної субстанції, що «сповнює» людину – на периферійному рівні, оскільки цей семантичний компонент властивий репрезентації різних афектів: радості, щастя, тощо.

Велика кількість ідіом побудована на основі дієслівно-субстантивних словосполучень на позначення фізіологічних проявів людини у стані відчаю. В українській мовній картині світу вони вербалізуються через дії самодеструктивного руйнівного характеру: битися головою о стіни.

«В англійській мові семантика речень з дієслівно-субстантивними словосполученнями на

позначення відчаю має ряд спільних рис, особливо в аспекті концептуалізації просторових значень. Так, центральним способом вербалізації відчаю являються такі словосполучення як *sank into a [deep] despair*; *driven him to [the brink of] despair* вказують на сприйняття відчаю як «безодні», певної локації, куди людина може впасти, або куди вона може бути доведена; зазначимо також, що при контекстному аналізі можна виявити також додаткові адвербативи на позначення міри, ступеню та просторових ознак відчаю як локації: *brink*, *a state of profound*. *He sank into a deep despair, feeling as though the weight of the world rested solely on his shoulders* (Дж. Селінджер). Це являється простором мовних метафор, що надалі стимулюють утворення особливих художньо-стилістичних виразів, семантика яких повністю відповідає узуальному сприйняттю стану відчаю як місця, куди потрапляє людина: *was lost in a sea of despair* / *was drowning in a sea of despair*. *He was drowning in a sea of despair, and no matter how hard he struggled, he couldn't find a way to the surface* (Я. Мартін). Відмінністю, що зумовлена, по-перше, аналітичним складом англійської мови, по-друге, більшою кількістю репрезентативних дієслівно-субстантивних словосполучень, являється різноманіття прислівників: *into*, *to*, *by*, *with*, які додатково кваліфікують особливості локутивності відчаю як афекту.

Необхідно зазначити, що аналіз субстантивних елементів в дієслівно-субстантивних словосполучень в англійських реченнях на позначення відчаю дозволяє зробити висновок, що «відчай як локус» часто концептуалізується в англійській картині світу як окремий простір, що знаходиться поза тілесної оболонки людини, що підтверджують такі сталі вирази як *depths of despair*, *sea of despair*: *The news of her father's death sent her into the depths of despair, and for weeks she was unable to leave her bed* (Ш. Бронте)

Також семантично подібними являються дієслівно-субстантивні словосполучення, що репрезентують каузативні ситуації, де відчай виступає агентом трансформації пацієнта (людини), що перебуває під його постійним впливом, не детермінованим певними часовими обмеженнями, на що вказує минулий час дієслів: *Despair had settled into his bones, making him feel old beyond his years* (М. Зусак), *Despair hung over him like a dark cloud, following him wherever he went* (Г. Г. Маркес). Іншими семантичними особливостями характеризується сталий вираз «*drive [sb] to despair* v expr (cause [sb] to feel hopeless)», аналогічний українському «довести до відчаю», оскільки в

цьому випадку відчай являється результатом каузативу, спричиненої волею певного агенса по відношенню до пацієнту у вигляді суб'єкта відчаю: *The constant pressure of his expectations drove her to despair, until she felt like she would never be good enough* (Дж. Остін). *The betrayal of his closest friend drove him to despair, until he felt like he had no one left to trust* (Дж. Стейнбек). Серед специфічних особливостей аналогічних речень можна визначити часте використання ад'єктива *constant* на позначення темпоральної характеристики пресупозиції, що передувала та зумовила формування відчаю.

Основні семантичні різновиди дієслівно-субстантивних словосполучень англійської мови на позначення відчаю можна розглянути у вигляді наступної класифікації:

1. Відчай як «зовнішня загроза», на яку натрапляє людина, і яку вона має подолати, або стає жертвою його впливу: *to face despair*, *to overcome despair*, *to be consumed by despair*, *to give way to despair*. *He could not face the despair in her eyes* (Ф. С. Фіцджеральд), *He was consumed by despair after the loss of his wife* (Ч. Діккенс). Зазначимо, що ця семантика властива саме англійській мовній картині світу, і не має послідовного еквівалентного представлення в українській.

2. Відчай як «рідина», нематеріальна субстанція, що сповнює людину, в якій можна «потонути»: *to be filled with despair*, *to sink into despair*, *to plunge into despair*. Також сюди можна віднести і дієслівно-субстантивні словосполучення зі значенням «опуститися», оскільки відчай концептуалізується як безодня або море *to fall into despair*: *After the accident, he sank into despair*. *He couldn't shake the feeling that he was to blame* (Дж. Селінджер).

3. Відчай як результат каузативного впливу агенса на пацієнта: *to drive someone to despair*, *to bring someone to despair*: *He felt the weight of responsibility and the fear of failure drive him to despair* (К. Хосейні) *The endless rain and grey skies began to bring her to despair* (Е. Бронте).

Периферійними дієслівно-субстантивними словосполученнями, що вербалізують стан відчаю, являються ті, що містять аудіальний компонент в семантиці дієслова: *they moaned in despair and dismay*, *She cried in despair when she couldn't start her car this morning*.

В англійських дієслівно-субстантивних словосполученнях також зустрічаємо послідовне визначення відчаю та безнадії як почуття, що виражається через дієслово з семантикою емоційного переживання: *to feel despair/hopelessness*:

She felt despair wash over her as she realized that she would never see him again (Ш. Бронте). *He felt hopelessness set in as he looked out at the dark, stormy sea* (Г. Мелвілл).

Афективний стан відчаю концептуалізується в англомовній картині світу як ситуація ув'язнення, заціпеніння, що репрезентується наступними дієслівно-субстантивними словосполученнями: ***to be mired in hopelessness, to be trapped in hopelessness***: *Her heart ached as she felt herself mired in hopelessness, unable to see any way out of the dark abyss that had become her life* (К. Дьювіт) *She felt trapped in hopelessness, her dreams shattered and her future uncertain, unable to break free from the chains that bound her to a life she did not want* (Е. Вартон). Зазначимо, що афект відчаю в англомовній картині світу також є наслідком усвідомлення життєвих обставин, які передували наявному емоційному становищу, що дає можливість розглядати відчай як постфактуальну інтелектуально-емоційну рецепцію з елементами евіденційності відповідно.

Фразеологічний корпус англомовних виразів на позначення стану відчаю з дієслівно-субстантивними словосполученнями дозволяє розглядати різні аспекти концептуалізації даного афекту в мовній картині світу, що репрезентується на граматичному та морфологічному рівнях:

1. Відчай осягається як локус, якому властиві глибина, темрява, та наявність чітких меж, до якого можна дійти, де можна «загубитись», втратити себе: ***to hit rock bottom, to be in the depths of despair, to be at one's wits' end, to be in a dark place***. *He found himself in a dark place, struggling to find hope in the midst of his grief* (А. Шеболд), *She was at her wits' end, unable to cope with the stress and pressure of her job* (Л. Вайсбергер).

2. Рефлексія відчаю як стану має аналітичний характер, оскільки оцінюється як етап чи стан, в якому тимчасово знаходиться людина: ***to be in a state of hopelessness***: *As she sat there in the dark, she couldn't help but feel that she was in a state of hopelessness* (П. Голдінг). Як зазначає С. М. Сухорольська, «зростання частотності цих утворень пояснюється розвитком елементів аналітизму та тенденцією до номіналізації» (Сухорольська, с. 128).

3. Зокрема, необхідно виділити концептуалізацію відчаю як «тягара», під вагою якого перебуває людина, що примушує її «згинатися», «знижуватися», *He collapsed into a heap, the weight of his hopelessness crushing him to the ground* (Дж. Селінджер). Вираз ***crushing to the ground*** також може інтерпретуватися як периферійний спосіб вербалізації відчаю, оскільки він послідовно використовується також для зазначення горя, скорботи, а також пресу з боку інших емоційних та фізичних натисків щодо суб'єкта мовлення: *The news of her husband's death was like a hammer blow, crushing her to the ground with grief and despair* (Ф. С. Фіцджеральд).

Також до периферії семантичного поля вербалізації відчаю в дієслівно-субстантивних словосполученнях англійської мови можна віднести ті, що характеризують зовнішні (фізіологічні) прояви людини, яка знаходиться під впливом даного афекту. Так, найбільш репрезентативними являються ті, що позначають тілесні судоми, «згортання в клубок» тощо: ***to shudder with despair, to collapse into a heap***: *He collapsed into a heap, the weight of his hopelessness crushing him to the ground* (Дж. Селінджер). Менш репрезентативними будуть вислови на позначення самодеструкції з боку суб'єкта відчаю, що еквівалентно українським фразеологічним одиницям: ***to claw at one's own skin, to gnash one's teeth***, *She clawed at her own skin, the pain a welcome distraction from the despair that threatened to swallow her whole* (Г. Флінн).

Висновки. Підсумовуючи зазначене, можемо констатувати, що ядерна структура репрезентації відчаю в англійській та українській мовах на прикладі дієслівно-субстантивних словосполучень є подібною, та реалізується в спільних семантичних категоріях. В обох випадках ядерним репрезентантом слугує дієслово, яке характеризує джерело, міру і ступінь, динаміку та етапи перебування людини в стані відчаю, а також специфіку функціонування самого стану. Однак периферійна структура варіанти субстантивів відрізняється, що визначається тілесним, емоційним та соціокультурними кодами в кожній мовній картині світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Tomenchuk M. V. Binary concepts as an object of linguistic research. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2020. Вип. 9. С. 78–80.
2. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с.
3. Вирган І.О., Пилинська М.М. Російсько-український словник сталих виразів: словник. Харків: Прапор, 2000. 864 с.

4. Демиденко, Г. Г. Емоційна семантика паралінгвальних фразем на позначення негативних психічних станів мовця. *Філологічні студії*: веб-сайт. URL <https://doi.org/10.31812/filstd.v6i2.730> (дата звернення: 12.01. 2023)

5. Мельничук, Н. Словотворний потенціал англійських ад'єктивних емосемізмів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2020. Вип. 62. С. 219–221.

6. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Контрастивний аналіз сталих дієслівно-субстантивних сполучень англійської та української. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2012. Вип. № 1 (226). С. 127–130.

7. Шарманова, Н. М. (2013). Коди культури та їх репрезентація в усталених словесних комплексах. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9(2). С. 194–204.

REFERENCES

1. Tomenchuk M. V. (2020) Binary concepts as an object of linguistic research. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. 9. 78–80.

2. Vakulenko M. O. (2015) *Ukrainska terminolohiia: kompleksnyi linhvistychnyi analiz: monohrafiia*. [Ukrainian terminology: a comprehensive linguistic analysis]. Ivano-Frankivsk: Foliant. 361. [in Ukrainian]

3. Vyrhan I.O., Pylinska M.M. (2000) *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk stalykh vyraziv: slovnyk*. [Russian-Ukrainian dictionary of fixed expressions: dictionary]. Kharkiv: Prapor. 864. [in Ukrainian]

4. Demydenko, H. H. (2011) *Emotsiina semantyka paralinhvialnykh frazem na poznachennia nehatyvnykh psykhychnykh staniv movtsia*. [Emotional semantics of paralingual phrases to indicate negative mental states of the speaker]. *Filolohichni studii*. URL <https://doi.org/10.31812/filstd.v6i2.730> [in Ukrainian]

5. Melnychuk, N. (2020) *Slovotvirnyi potentsial anhliiskykh adiektivnykh emosemizmiv*. [The word-forming potential of English adjective emosemisms]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. 62. 219–221. [in Ukrainian]

6. Sukhorolska S. M., Fedorenko O. I. (2012) *Kontrastyvnyi analiz stalykh diieslivno-substantyvnykh spoluchen anhliiskoi ta ukrainskoi*. [Contrastive analysis of fixed verb-substantive combinations in English and Ukrainian]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. № 1 (226). 127–130. [in Ukrainian]

7. Sharmanova, N. M. (2013). *Kody kultury ta yikh reprezentatsiia v ustalenykh slovesnykh kompleksakh*. [Cultural codes and their representation in established verbal complexes]. *Filolohichni studii: Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. 9(2). 194–204. [in Ukrainian]